

Nr 32

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 96 i första kammaren av herr *Wikberg* och nr 135 i andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att de lagrum i vattenlagen, som innefattar bestämmelser om oförutsedd skada, ändras så att klart uttryck ges för att regeln om tioårig preskription icke gäller».

Beträffande motionernas fullständiga innehåll får utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas nedan, hänvisa till motionen I: 96.

Över motionerna har utskottet på sätt föreskrives i § 46 riksdagsordningen inhämtat yttranden från vattenöverdomstolen och statens vattenfallsverk. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Svenska vattenkraftföreningen, Sveriges advokatsamfund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Gällande bestämmelser

Rätten att utföra arbeten för byggande i vatten till men för annan är i regel beroende av vattendomstols eller synmäns tillstånd. Med byggande i vatten förstås enligt motiven till vattenlagen varje anläggning eller åtgärd av mera stadigvarande natur, som berör ett vattenområde, oavsett det ändamål som avses med anläggningen eller åtgärden. Förutsättningarna för att tillstånd skall kunna erhållas till byggande i vatten anges i 2 kap. 2—41 §§ vattenlagen. Genom stadgande i 2 kap. 38 § nämnda lag har åtskilliga arbeten i vatten som sker huvudsakligen för vissa speciella ändamål undantagits från de allmänna bestämmelserna och i stället underkastats särskilda regler i andra delar av vattenlagen. Anläggande av vattentäkt, varmed förstås anläggning för tillgodogörande av grundvatten, behandlas i 2 kap. 42—68 §§, vattenreglering i 3 kap., allmän farled i 5 kap., allmän flottled i 6 kap., torrläggning av mark i 7 kap. samt avledande av kloakvatten och industriellt avloppsvatten i 8 kap. Genom hänvisning till de allmänna bestämmelserna om byggande i vatten har dessa i betydande utsträckning gjorts tillämpliga även i fråga om de specialreglerade områdena. I sammanhanget må anmärkas att medan särbestämmelser meddelats för tillgodogörande av grund-

vatten för vattenförsörjningsändamål gäller beträffande bortledning av ytvatten för samma ändamål de allmänna bestämmelserna.

Där genom vattendomstols utslag lämnas medgivande att bygga i vatten, skall enligt 11 kap. 62 § 1 mom. vattenlagen utslaget innehålla noggranna bestämmelser om de villkor, som må vara behövlige för tillgodoseende av allmän och enskild rätt, däribland den ersättning som skall utgå till följd av företaget, i den mån ej prövning därav jämlikt 9 kap. 47 § samma lag göres beroende på särskild talan eller bestämmelser därom skall träffas i den för expropriation stadgade ordningen. I regel får åtgärd till förfång för annan icke vidtagas, innan föreskriven ersättning guldits (9:66). I sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt byggande i vatten eller anläggande av vattentäkt eller utförande av företag enligt 3, 7 eller 8 kap. vattenlagen medgives, skall enligt 11 kap. 63 § samma lag vattendomstolen vidare bestämma viss tid, i regel ej överstigande tio år, inom vilken arbetet skall vara fullbordat.

Rättsverkan av ett lagakraftvunnet beslut är såvitt angår bl. a. ersättningsfrågan i viss mån begränsad. Enligt 2 kap. 24 § första stycket vattenlagen gäller sålunda att där genom byggnad, som verkställes i enlighet med sådant beslut, eller genom hushållningen med vattnet i överensstämmelse med reglerna i sådant beslut vållas skada eller intrång, som vid beslutets meddelande icke förutsetts av vattendomstolen, den som lider skadan eller intrånget äger framställa anspråk på ersättning. För att kunna upptagas till prövning skall sådant anspråk anmälas hos domstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen kan ha föreskrivit i sitt utslag. Tiden räknas från utgången av den för byggnadens fullbordande eller ock sedermera i anledning av sökt anstånd bestämda tiden. Är skada eller intrång som avses i första stycket av betydighet, må jämlikt lagrummets andra stycke inom samma tid talan föras om meddelande av sådana ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet och vidtagande på ägarens bekostnad av sådana förändringar i byggnadens anordnande, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för ägaren medföra väsentlig olägenhet är ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skadan eller intrånget för framtiden. Talan enligt andra stycket anhängiggöres genom stämning till vattendomstolen.

Till belysande av stadgandets innebörd återges följande uttalande ur af Klintberg, Om byggande i vatten enligt 2, 3 och 5 kap. vattenlagen (s. 131 f).

Stadgandets förarbeten ge — — — vid handen, att ersättning för oförutsedd skada skall kunna utgå icke endast då domstolen i byggnadsålet helt förbisett frågan, huruvida skada i det ifrågavarande hänseendet vore att befara. Oförutsedd skada i lagrummets mening torde föreligga även då domstolen haft sin uppmärksamhet riktad på saken men därvid gjort en felbedömning *antingen* på det sätt att den — som det efteråt visat sig felaktigt — ansett att ingen skada alls skulle uppkomma och därför ogillat ett fram-

ställt ersättningsanspråk *eller ock* så att den bedömt skadan som mindre än den i verkligheten blivit, i vilket fall ersättning utdömts med alltför lågt belopp. Det bör emellertid framhållas, att felaktigheten i domstolens tidigare bedömning måste ha hänfört sig till uppkomsten eller omfattningen av *skadan*. Den omständigheten att en skada, som till hela sin omfattning beaktats i byggnads målet, däri åsatts ett för lågt värde medför icke rätt till omprövning enligt 2: 24.

I fråga om de specialreglerade företagen för byggande i vatten meddelas bestämmelser om talan rörande oförutsedd skada av vattentäkt i 2 kap. 51 §, av torrlägningsföretag 7 kap. 57 § samt av avloppsföretag i 8 kap. 40—42 §§. Bestämmelserna rörande vattentäkt och avloppsföretag avviker i vissa hänseenden från 2 kap. 24 §. Sålunda kan beträffande vattentäkt den längsta tid, inom vilken talan om oförutsedd skada kan föras, av vattendomstolen förlängas ända till 20 år. Detta har enligt motiven (se SOU 1937: 35 s. 78) ansetts påkallat, när det kan dröja någon tid innan ett tillstånd att tillgodogöra grundvatten till fullo utnyttjas. Innan så skett och ytterligare åtminstone något år förflutit kan i allmänhet icke ens för år med normal vattentillgång bedömas, i vilken omfattning vattentäkten vållat oförutsedd skada. Härtill kommer enligt motiven att, sedan vattentäkten till fullo tagits i bruk, tillfälle även bör givas att under torrår konstatera, vilka verkningar vattentäkten medför.

Vad angår avloppsföretag gäller enligt 8 kap. 40 § första stycket vattenlagen att föreskrift rörande villkoren för utsläpp av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde efter det tio år förflutit från det beslutet därom vann laga kraft eller när eljest väsentligt ändrade förhållanden inträtt må av vattendomstolen ändras efter ty skäligt finnes. Vållas genom vattnets utsläppande betydande olägenhet, som vid beslutets meddelande icke förutsetts, må vattendomstolen enligt lagrummets andra stycke också meddela ändrade föreskrifter, som är ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska olägenheten för framtiden. Vid tillkomsten av bl. a. förevarande bestämmelse anförde föredragande departementschefen följande (prop. 45/1941 s. 132).

Det är synbarligen förenat med viss risk att åt beslut, varigenom tillåtes att kloakvatten eller industriellt avloppsvatten utsläppes i en recipient, tillerkänna bindande verkan, såtillvida att det skulle befria från skyldighet att vidtaga ändrade eller ytterligare åtgärder till motverkande av förorening. De sakkunniga ha med rätta framhållit, att det måste anses utgöra en naturlig förpliktelse för såväl samhällen som enskilda att — även om en gång prövning enligt vattenlagen förevarit — framdeles förbättra sina anordningar för sådant ändamål allt efter teknikens framsteg på området. De åtgärder till motverkande av förorening som i olika fall kunna komma att föreskrivas måste också bliva av synnerligen växlande natur. Detta är givetvis av stor betydelse för frågan i vad mån ytterligare åtgärder skäligen kunna fordras. Den som vid viss tidpunkt berättigats att utsläppa avloppsvatten utan att behöva vidtaga mer än kanske mycket enkla åtgärder, t. ex. av det

skälet att några motstående intressen av betydelse då ej funnos, har icke anledning förvänta, att han för all framtid skall slippa lika lindrigt undan. Däremot kan den som vid en viss tidpunkt vidtagit dyrbara och då förstklassiga anordningar icke skäligen förpliktas att vidtaga nya kostsamma åtgärder för samma ändamål, innan han haft rimlig tid att amortera kostnaderna för de förra.

I fråga om rätt till ersättning för skada eller intrång genom förorening av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten gäller enligt 8 kap. 30 och 35 §§ vattenlagen att ersättning endast utgår om olägenheten är av någon betydelse och ej med hänsyn till förhållandena å orten skäligen bör tålas. Kan ersättningens belopp lämpligen uppskattas på förhand, skall ersättningen för framtiden bestämmas enligt reglerna i 9 kap. vattenlagen, om det påfordras å någondera sidan. Har ersättningen därvid bestämts att utgå medelst årlig avgift till visst belopp, utgör enligt 8 kap. 41 § första stycket vattenlagen beslutet icke hinder för vattendomstolen att, i samband med beslut om nya eller ändrade föreskrifter till motverkande av förorening eller då eljest ändrade förhållanden inträtt, meddela sådana ändrade bestämmelser rörande ersättningen och sättet för dess utgående, som föranledes därav. Har ersättning för skada eller intrång, som nu sagts, ej bestämts genom uppskattning på förhand, står det den skadelidande enligt lagrummets andra stycke fritt att föra talan om ersättning i den ordning som i 11 kap. vattenlagen stadgas för stämningssmål.

Beträffande tillämpningen av lagrummets första stycke må anmärkas att rätten att påkalla ändrade bestämmelser, som bestämts att utgå medelst årlig avgift, icke är förbehållen endera av parterna, ersättningsgivaren och ersättningstagaren (se prop. 45/1941 s. 133). Av motiven (se SOU 1939: 40 s. 165) framgår vidare att sådan talan som avses i andra stycket icke har karaktären av talan om oförutsedd skada.

I 8 kap. 42 § vattenlagen meddelas slutligen bestämmelser om talan rörande annan oförutsedd skada än som avses i 40 §. Dessa bestämmelser överensstämmer med stadgandena i 2 kap. 24 § vattenlagen. Som framgår av prop. 45/1941 s. 133 är här fråga om oförutsedd skada i annat hänseende än genom förorening.

Föreskrifter om förfarandet vid anmälan om anspråk på ersättning för oförutsedd skada meddelas i 11 kap. 68 § vattenlagen. Sådan anmälan skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. Ett exemplar tillställs genom vattenrättsdomarens försorg ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning, varom fråga är. Efter utgången av den tid, inom vilken ersättningsanspråk må anmälas, skall vattendomstolen sammanträda för prövning av behörigen anmälda anspråk. När skäl därtill föreligger, kan anspråken dock prövas före utgången av nämnda tid. Förfarandet i de fall, då talan om oförutsedd skada skall anhängiggöras genom stämning, överensstämmer i allt väsentligt med rättegången i tvistemål.

Om talan angående oförutsedd skada anhängiggöres efter utgången av den för sådan talan föreskrivna tiden, föreligger rättegångshinder.

Enligt bestämmelser i lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering skall anspråk på ersättning för skada eller intrång, som icke förutsetts av vattendomstolen, för att kunna upptagas till prövning anmälas inom fem år från det tiden för tillståndet — högst tre år — gått till ända. Efterföljes tillfällig reglering av företag enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av den förra regleringen framställas inom den tid, som bestämmes enligt 2 kap. 24 § samma lag.

Genom lagstiftning år 1962 (prop. 200/1962; L³U 45/1962; rskr. 400/1962) ersattes 1939 års lag med en ny beredskapslag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m. Övergångsbestämmelserna medger dock förlängning av löpande tillstånd enligt 1939 års lag. Jämlikt 12 § 1962 års lag skall anspråk på ersättning för skada, förlust eller intrång, som icke förutsetts av vattendomstolen för att kunna upptagas till prövning anmälas inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen må ha föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet — högst tre år — eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. Efterföljes företag enligt 1962 års lag av företag, vartill tillstånd meddelats enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av det förra företaget framställas inom den tid, som bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen.

Av intresse i förevarande sammanhang är jämväl bestämmelserna i 11 kap. 66 § vattenlagen. I 1 mom. föreskrives sålunda att vattendomstolen må, när företagets snara genomförande är angeläget eller eljest synnerliga skäl därtill prövas föreligga, till särskilt avgörande upptaga frågan om företagets tillåtlighet samt, om företaget finnes tillåtligt, meddela tillstånd till erforderliga arbeten. Vidare gäller enligt 2 mom. att vid meddelande av tillstånd till företag enligt vattenlagen vattendomstolen kan, där verkningarna av företaget i visst hänseende icke med erforderlig säkerhet kan förutses, utan hinder av vad i 11 kap. 62 § vattenlagen finnes stadgat i avbidan på erfarenhetens rön uppskjuta frågor om de föreskrifter, som i denna del erfordras angående ersättning eller annat (första stycket). I samband med beslut om uppskov, som nu sagts, skall vattendomstolen, såvitt angår skada, förlust eller intrång, som kan antagas bli av mera kännbar beskaffenhet, meddela erforderliga bestämmelser angående ersättning eller om vidtagande av åtgärd till skydd för den skadelidande (andra stycket). Avgörande av målet i den uppskjutna delen skall äga rum så snart ske kan. Ersättning må därvid ej bestämmas till lägre belopp än som utgått eller skolat utgå på grund av provisoriska bestämmelser (tredje stycket). I momentets fjärde stycke föreskrives att säkerhet skall ställas för vissa ersättningsbelopp i den uppskjutna delen.

Enligt 9 § 1962 års lag äger vattendomstolen vid meddelande av tillstånd till företag enligt lagen, där det kräves för att undvika dröjsmål med företaget, uppskjuta frågan om de föreskrifter som erfordras angående ersätt-

ning, avgifter eller annat. Bestämmelserna i 11 kap. 66 § 2 mom. andra, tredje och fjärde styckena vattenlagen skall därvid äga motsvarande tillämpning.

Såvitt angår vattenregleringsföretag av sådan omfattning, att regleringsavgift utgår enligt reglerna i 4 kap. 14 § vattenlagen föreligger möjlighet att erhålla gottgörelse för skador, även om den i 2 kap. 24 § vattenlagen stadgade anmälningstiden utgått. Bestämmelser härom lämnas i kungörelsen den 2 oktober 1953 angående indrivningen och användningen av vissa med anledning av företag i vatten utgående avgifter (§§ 7—10).

De allmänna preskriptionsreglerna återfinnes i *preskriptionsförordningen* av den 4 mars 1862. Föremål för preskription jämlikt nämnda förordning är »fordran hos annan i penningar, eller vad det är». Verkan av inträdd preskription är att borgenären »have sin talan emot gäldenären förlorat».

Preskriptionstiden är tio år och räknas från fordringens tillkomst. Såsom preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida anges i förordningen »stämning» och »lagsökning», varmed likställes skriftligt eller muntligt krav, tillkännagivande av fordringen och erinran. Preskriptionsavbrott kan jämväl ske genom att gäldenären erkänner skulden, uttryckligen eller genom kapitalavbetalning eller räntelikvid. När preskriptionsavbrott inträffat, börjar en ny tioårig preskriptionstid att löpa.

Den allmänna preskriptionstiden gäller i princip för alla slag av fordringsrätter. I fråga om utomobligatoriskt skadestånd anses preskriptionstiden löpa från tidpunkten för den skadegörande handlingen även om skadan skulle visa sig först senare. Preskriptionsförordningen förutsätter emellertid att specialregler om preskription kan gälla för vissa slag av fordringar.

Anmälan till vattendomstol av ett anspråk på ersättning för oförutsedd skada medför icke i och för sig att tioårspreskriptionen avbrytes. Detta sker först sedan ett exemplar av anmälningsskriften i enlighet med föreskriften i 11 kap. 68 § första stycket vattenlagen översänts till företagets ägare samt mottagits av denne. Någon tid inom vilken översändandet skall ske har icke angivits i lagrummet, men i praxis sker detta snarast möjligt.

Av förestående redogörelse framgår således, att ersättningsanspråk på grund av skada genom byggande i vatten m. m. synes kunna preskriberas *dels* under den tid den skadelidande jämlikt reglerna om oförutsedd skada är bevarad vid sin rätt att anmäla skadan för prövning, *dels ock* under den tid vattendomstolen uppskjutit avgörandet av viss eller vissa skadefrågor i avbidan på erfarenhetens rön.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att föreskrifterna om viss anmälningstid för oförutsedd skada i vattenmål måste verka vilseledande för många sakägare, därest regeln om tioårig fordringspreskription gäller utan hänsyn till att

tiden för anmälan om oförutsedd skada ofta är längre än tio år från skadans uppkomst. Motionärerna anser lagreglernas utformning i denna del vara oklar och önskar sådan ändring av nämnda lagrum i vattenlagen, att det tydligt framgår att regeln om tioårig preskription inte gäller för oförutsedda skador i vattenmål.

Frågans tidigare behandling

Det av motionärerna aktualiserade spørsmålet om risk för rättsförluster på grund av fordringspreskription för oförutsedda skador i vattenmål uppmärksammades vid behandlingen av motioner år 1963 angående vissa anspråk enligt vattenlagen (L³U 31/1963). I sitt remissvar erinrade vattenöverdomstolen om detta problem och vissa tolkningssvårigheter vid tillämpningen av bestämmelserna om oförutsedd skada. Vattenöverdomstolen ansåg på grund därav en översyn av vattenlagens regler om tiden och sättet för anmälan av anspråk i anledning av oförutsedd skada vara motiverad. I sitt utlåtande förutsatte tredje lagutskottet att spørsmålet vid lämpligt tillfälle blir föremål för erforderlig utredning. Utskottet fann inte att något riksdagens ställningstagande till frågan erfordrades i dåvarande sammanhang.

Vad gäller reglerna om *preskription av fordran* avgavs i december 1956 betänkandet »Fordringspreskription m. m.» (SOU 1957: 11) av den år 1951 för översyn av bestämmelserna tillkallade sakkunnige. I förslaget hade som huvudregel bibehållits den tioåriga preskriptionen men för de flesta av det dagliga livets fordringar, däribland fordran på skadestånd utanför kontraktsförhållanden, föreslogs en förkortning av preskriptionstiden till tre år. Enligt förslaget räknades vidare preskriptionstiden i allmänhet från fordringens förfallodag men för utomobligatoriska skadeståndsfordringar från den dag, då den ersättningsberättigade fick kännedom om eller med iakttagande av skäligen aktsamhet borde ha fått kännedom om skadan och den för skadan ansvarige. Skadeståndsanspråket skulle dock alltid vara preskriberat efter 20 år från skadans uppkomst. Förslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott avvek från gällande rätt så till vida, att enskilda krav och därmed jämförliga åtgärder avsågs icke vidare skola verka preskriptionsavbrytande. Preskriptionsavbrott kunde enligt förslaget ske — förutom genom gäldenärens erkännande — i princip endast genom sådana åtgärder av borgenären, som krävde offentlig myndighets medverkan. Det krävdes vidare enligt förslaget, att en av borgenären till preskriptionens avbrytande vidtagna åtgärd skulle fullföljas till positivt resultat. Avstannade det av borgenären igångsatta förfarandet dessförinnan, avsågs åtgärdens preskriptionsavbrytande verkan skola gå förlorad, vilket medförde att ny preskriptionstid icke började löpa; under vissa förutsättningar hade dock borgenären medgivits en tilläggsfrist. Översynen av bestämmelserna verkställdes i samarbete

med delegerade från våra nordiska grannländer och förslag om en lagstiftning av i allt väsentligt samma innebörd framlades samtidigt i alla de berörda länderna. Förslagen blev föremål för remissbehandling. Efter överläggningar, som i september 1961 ägde rum mellan de nordiska kontaktmännen för lagsamarbete (Nordiska rådet 10:e sessionen sid. 912), beslöts emellertid att rekommendera de nordiska justitieministrarna att låta saken bero på det samnordiska planet. I *Nordiska rådet* väcktes därefter i maj 1964 *medlemsförslag* om gemensam nordisk preskriptionslagstiftning. Här föreslogs att rörande preskription av fordran skulle bestämmelser om en allmän tio års preskriptionstid och en kortare tre års preskriptionstid för det dagliga livets fordringar införas. I båda fallen skulle preskriptionstiden räknas från fordringens förfallodag. Avbrott beträffande den kortare preskriptionstiden skulle enligt medlemsförslaget kunna ske endast genom anhängiggörande av talan, medan avbrott i fråga om den längre tiden skulle kunna ske genom erinran om fordringen. Vid behandlingen av förslaget i Nordiska rådets juridiska utskott fann utskottet det motiverat att genomföra en ensartad nordisk lagstiftning på ifrågavarande område. Utskottet underströk för sin del behovet och betydelsen av att klara och enkla preskriptionsregler utarbetas och förutsatte att man på detta rättsområde kunde uppnå enighet. Enligt utskottets uppfattning borde lagstiftningen i föreliggande fall utgå från två olika preskriptionstider — en längre på tio år och en kortare för det dagliga livets krav. Utskottet, som ansåg att det skulle komma att krävas noggranna överväganden innan man kom fram till en gemensam nordisk lagstiftning på rättsområdet, fann det riktigast att man icke i rekommendationen tog ställning till vilka rättsregler som skulle gälla beträffande beräkandet av preskriptionstiden och avbrytandet av preskriptionen. Utskottet föreslog att Nordiska rådet måtte antaga följande rekommendation.

Nordiska rådet hemställer till regeringarna att genomföra en gemensam nordisk lagstiftning om preskription av fordran baserad på en längre allmän preskriptionstid på tio år och en kortare frist för preskription av det dagliga livets krav.

Rekommendationen antogs av *Nordiska rådet* den 15 februari 1965.

Vid *1965 års riksdag* behandlades en motion, vari hemställdes om utredning och förslag i syfte att förkorta den allmänna preskriptionstiden från tio till fem år. *Första lagutskottet* avstyrkte motionen under hänvisning till att arbetet med sådan lagstiftning, som rekommenderats av Nordiska rådet, redan påbörjats enligt vad utskottet erfarit (L¹U 19/1965).

Remissyttrandena

Vattenöverdomstolen, *Sveriges advokatsamfund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrker bifall till motionerna medan *statens vattenfallsverk* och *Svenska vattenkraftföreningen* avstyrker bifall.

Vattenöverdomstolen anför bl. a. följande.

Den sakägare som ställt sig vattendomstolens föreskrifter till efterrättelse utgår sannolikt från att han därmed gjort vad på honom ankommer och det måste vara för honom svårbegripligt att hans anspråk likväl kan bli bemött av invändning om preskription.

Även om en oförutsedd skada uppträder relativt snart efter påbörjandet av företaget är det förståeligt om sakägaren icke omedelbart anmäler sitt ersättningsanspråk. I många fall, särskilt om flera olika företag blivit utförda i ett vattendrag, kan det vara svårt att avgöra vilket företag som vållat skadan. Sakägaren kanske också vill dröja med sin anmälan för att få tid att förvissa sig om att skadan icke blir större. Därtill kommer den omständigheten att ersättningsanspråket enligt 11 kap. 68 § andra stycket vattenlagen normalt ändå icke blir prövat förrän anmälningstiden gått ut.

Tillämpning av de allmänna preskriptionsbestämmelserna kan emellertid aktualiseras även i en annan situation. Om verkningarna av ett företag i något hänseende icke kan förutses med erforderlig säkerhet kan vattendomstolen enligt 11 kap. 66 § 2 mom. vattenlagen uppskjuta ersättningsfrågan i avbidan på erfarenhetens rön. Detta förfarande är vanligt vid större företag när fråga är bl. a. om fiske, erosion och virkesutdrivning. Prövotidens längd kan — men behöver ej — bestämmas i uppskovsbeslutet. Oavsett om bestämd provotid angivits i beslutet eller ej brukar avgörandet av den uppskjutna frågan icke ske förrän lång tid, ofta 15—20 år, efter beslutet. Skaderegleringen avser därvid även gången tid. Liksom vid prövningen av oförutsedda skador kan vid denna skadereglering föreligga yrkande om ersättning för skada, vars orsak ligger mer än tio år tillbaka i tiden och därför kan föranleda till invändning om preskription. Att sådan invändning i vissa fall kan göras när det gäller uppskjutna skadefrågor är minst lika otillfredsställande som att den kan göras i fråga om oförutsedda skador.

Vattenöverdomstolen tillstyrker att gällande bestämmelser ändras så, att reglerna om allmän preskription icke blir tillämpliga i ovannämnda skaderegleringsfall. Ändringen bör enligt vattenöverdomstolens mening vidtas i preskriptionsförordningen.

Sveriges advokatsamfund framhåller, att något reellt intresse ej synes föreligga av att på de områden, där de speciella vattenrättsliga preskriptionsreglerna gäller, därutöver även bestämmelserna om tioårig preskription skall gälla. Att det för ett och samma ersättningsanspråk samtidigt gäller preskriptionsregler av olika innebörd är enligt samfundets mening tvärtom ägnat att hos berörda sakägare skapa förvirring och innebär betydande risk för rättsförlust.

Statens vattenfallsverk och Svenska vattenkraftföreningen åberopar en inom Vattenregleringsföretagens samarbetsorgan upprättad promemoria, i vilken bl. a. anföres.

Reglerna om den tioåriga preskriptionen äro att hänföra till vad som på civilrättslig grund bestämmer förutsättningarna för en skadeståndsfördrans bestånd, oavsett huruvida fråga är om ett vattenrättsligt eller ett allmänt privaträttsligt förhållande. Vattenlagen synes göra avsteg från eller utesluta

tillämpning av allmänt gällande privaträttsliga regler endast då så framgår av uttryckligt stadgande.

Vattendomstolarna äro av vattenlagen ålagda en omfattande officialprövning som innebär att de bl. a. för den skadereglering som bedrivs för idrifttagningen av en anläggning dvs. till den tidpunkt då en skada vanligen först kan inträda själva skola sörja för att utredningen blir fullständig och att avgöra frågor oberoende av om skadelidande ställt yrkande eller ej. I varje fall under senare 10-talet är har i takt med vattendomstolsorganisationens utbyggnad denna skadereglering fått en noggrannhet och en omfattning, som endast i få undantagsfall lämnar utrymme för att skada icke skulle vara förutsedd.

Motionärernas önskemål om att preskriptionslagens regler skola sättas ur kraft i fall av förevarande art synes icke ur sakägarsynpunkt särskilt angeläget. Oförutsedda skador torde tämligen genomgående ha karaktären av årligen eller med längre intervaller återkommande skador. Vad en fastighetsägare går förlustig genom att icke anhängiggöra sin talan, förrän mer än 10 år förflutit från dess inträffande, blir alltså endast ersättning för skada för de år, som ligga mer än 10 år tillbaka i tiden. I övrigt är talemöjligheten bevarad. Att avbryta preskriptionen genom att rikta krav på ersättning mot den skadevällande bör vara naturligt, i och med att skada inträffar. Skulle förhållandena vara sådana att skadan är av engångsnatur eller blott uppträder under de allra första åren av en anläggnings tillvaro, dvs. den tidsrymd, som täckes av vattenlagens talemöjlighet men ligger mer än 10 år tillbaka i tiden, bör det ej vara att ställa för stora anspråk på den skadelidande, att han inom en 10-årsperiod gör anmälan om skadan.

Med angivna utgångspunkter synes skäl icke föreligga att nu med begränsad giltighet i vattenlagen införa en speciell bestämmelse, innebärande undantag från en generell verkande regel av central privaträttslig betydelse.

Utskottet

För flertalet företag enligt vattenlagen, bl. a. byggande i vatten, anläggande av vattentäkt samt vattenreglering, är rättsverkan av en lagakraftvunnen dom, varigenom lämnats tillstånd till företaget, i viss mån begränsad. Den som på grund av företaget lider skada eller intrång, som inte förutsetts av vattendomstolen i domen, äger nämligen framställa anspråk på ersättning genom anmälan hos domstolen inom fem år eller den längre tid, för vattentäkt högst tjugo år och för övriga företag högst tolv år, som vattendomstolen kan ha föreskrivit i domen. Tiden räknas från utgången av den i domen fastställda byggnadstiden för företaget, vilken i regel ej överstiger tio år.

Vattendomstolen äger dessutom vid meddelande av tillstånd till företag enligt vattenlagen jämlikt 11 kap. 66 § 2 mom. samma lag uppskjuta avgörandet av skadefrågor i avbidan på erfarenhetens rön, då verkningarna av företaget i visst hänseende inte kan förutses med erforderlig säkerhet.

Sakägare som anmäler anspråk på ersättning för oförutsedd skada eller

yrkar ersättning för skada, som omfattas av beslut om uppskov med avgörandet, kan mötas av invändning om att preskription inträtt. Den skadelidande har nämligen på grund av de allmänna preskriptionsbestämmelserna förlorat sin talan mot den för skadan ansvarige, därest skadeståndsanspråket uppkommit mer än tio år innan företagens ägare erhållit del av kravet på ersättning. Detsamma gäller, om tio år förflutit efter det att preskriptionen avbrutits genom en åtgärd och ingen ny åtgärd vidtagits för att avbryta preskriptionen.

Motionärerna framhåller, att föreskrifterna om viss anmälningstid för oförutsedd skada i vattenmål måste verka vilseledande för många sakägare. De anser lagreglernas utformning i denna del vara oklar och föreslår sådan ändring av ifrågavarande lagrum i vattenlagen, att det tydligt framgår att regeln om tioårig preskription inte gäller för oförutsedda skador i vattenmål.

Som framgår av redogörelsen ovan har Nordiska rådet den 15 februari 1965 antagit en rekommendation, vari rådet hemställer till regeringarna att genomföra en gemensam nordisk lagstiftning om preskription av fordran baserad på en längre allmän preskriptionstid på tio år och en kortare frist för preskription av det dagliga livets krav. För Sveriges del bereds frågan för närvarande inom Kungl. Maj:ts kansli.

Av de remissinstanser som tillstyrkt bifall till motionerna har vattenöverdomstolen föreslagit att gällande bestämmelser ändras så att reglerna om allmän preskription inte blir tillämpliga i ovannämnda skaderegleringsfall. Ändringen bör enligt vattenöverdomstolens mening vidtas i preskriptionsförordningen.

Utskottet finner det vara angeläget att undanröja den risk för rättsförlust, som föreligger genom att skadeståndsanspråk kan preskriberas under den tid en sakägare är bevarad vid rätten att anmäla oförutsedd skada. I den mån preskriptionsinvändning kan tänkas ske under prövotid för uppskjutna skadefrågor i vattenmål, ifrågasätter utskottet även lämpligheten av preskriptionsregler för de uppskjutna skadorna under denna tid. Utskottet förutsätter att hithörande frågor övervägs vid det pågående arbetet med översyn av preskriptionslagstiftningen inom Kungl. Maj:ts kansli. Vad sålunda anförts torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anført i anledning av motionerna I: 96 och II: 135.

Stockholm den 14 april 1966

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson*, Svante Kristiansson, Nils-Eric Gustafsson, Åkesson, Herbert Larsson, Paul Jansson*, Lidgard och Torsten Hansson;

från andra kammaren: herrar Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink, herrar Hedin, Persson i Tandö, Tobé*, Hammarberg och Elmstedt*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.